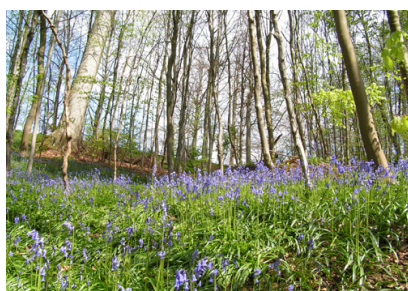

Vleermuizenonderzoek

Kendix-terrein, Waalre

Gemeente Waalre

Vleermuizenonderzoek

Kendix-terrein, Waalre

Gemeente Waalre

Datum:

30 november 2011

Projectgegevens:

NAT01-PLN00016-01b

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Huidige situatie	1
1.3	Voorgestane ontwikkeling	2
2	Methode	3
3	Resultaten	5
3.1	Literatuur	5
3.2	Omschrijving veldbezoeken	6
3.3	Resultaten veldbezoeken	7
4	Conclusies	10
4.1	Conclusies onderzoek	10
4.2	Toetsing Flora- en faunawet	10
4.3	Mitigerende maatregelen	11
4.4	Aanbevelingen	12
5	Bronnen	13

Bijlage I: Soortbeschrijvingen

Bijlage II: Toetsingskader Flora- en faunawet

1 Inleiding

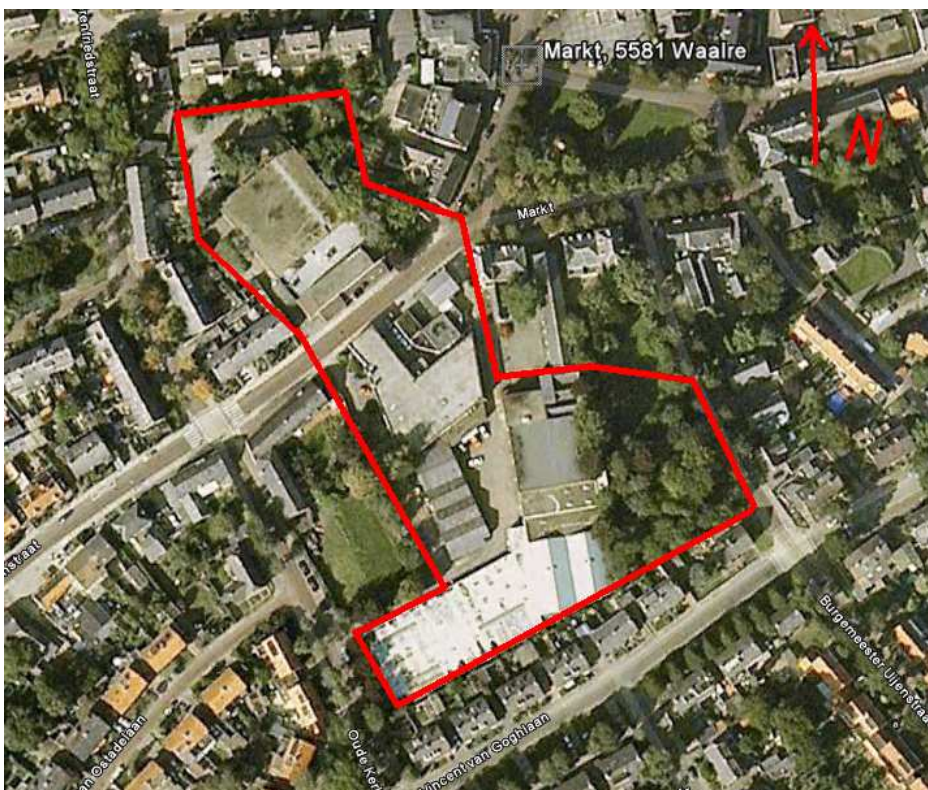
1.1 Aanleiding

Aanleiding voor dit vleermuizenonderzoek vormt de voorgenomen realisatie van woningbouw op de locatie Kendix-terrein te Waalre (gemeente Waalre).

In ruimtelijke plannen is in het kader van de uitvoerbaarheid inzicht gewenst in de aanwezigheid van beschermde soorten. Met andere woorden, in het ruimtelijke ordeningstraject dient te worden aangetoond dat het plan uitvoerbaar is. Door Aveco de Bondt is op 21 september 2007 een quickscan flora en fauna opgesteld. In deze quickscan is als aanbeveling opgenomen dat in het kader van de sloopvergunning nader onderzoek plaats zal moeten vinden naar de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen in de gebouwen. In voorliggende rapportage zijn de resultaten van het nader onderzoek beschreven.

1.2 Huidige situatie

Het onderzoeksgebied wordt globaal begrensd door de Molenstraat, Burgemeester Uijenstraat, Vincent van Goghlaan en de Oude Kerkstraat (figuur 1).

Figuur 1: Begrenzing onderzoeksgebied (maps.google.nl, 2011)

Dit onderzoeksgebied bestaat ten noorden van de Molenstraat uit een gebouw met een aantal bedrijfsruimtes, met daarin onder andere een sportschool en een kinderdagverblijf. Aan de noordzijde van het gebouw ligt een parkeerplaats, omgeven door enkele bomen. De inbreidingslocatie wordt rondom begrensd door achtertuinten van omliggende woningen.

Ten zuiden van de Molenstraat bestaat het onderzoeksgebied eveneens uit bedrijfsruimtes met parkeergelegenheid, een tankstation, een oude fabrieksruimte met diverse aanbouwen en een stukje bos.

1.3 Voorgestane ontwikkeling

Vooralsnog is alleen voor het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied, het Kendix-terrein, een concreet bouwplan gereed. De herontwikkeling van dit terrein betreft de sloop van de bebouwing en ervoor in de plaats nieuwbouw. De nieuwbouw zal bestaan uit appartementen en grondgebonden woningen (figuur 2).

Figuur 2: Stedenbouwkundig plan Kendix-terrein

2 Methode

Vleermuizen gebruiken hun leefgebied door het jaar heen op verschillende manieren. Daarom is het nodig om een vleermuisonderzoek verspreid over het seizoen uit te voeren. Het veldwerk is in zeven bezoekrondes uitgevoerd in de periode april 2010 tot en met september 2010. In april is een avond/nachtbezoek uitgevoerd. In juni is zowel een avond als een ochtendbezoek uitgevoerd, hetzelfde geldt voor de maand juli. In augustus en september is een avond/nacht en een nacht-/ochtendbezoek uitgevoerd. Voorafgaand aan het avondbezoek in juli is bij daglicht op de locatie gezocht naar sporen die duiden op de aanwezigheid van vleermuizen (keutels, afgebeten vlindervleugels, meststrepen enz.).

Gedurende de veldbezoeken werd het onderzoeksgebied te voet doorkruist, zodanig dat een gebiedsdekkende inventarisatie werd verkregen. Er is gericht gezocht naar hoe de vleermuizen het plangebied en de nabije omgeving gebruiken door het lokaliseren van verblijfplaatsen, het lokaliseren van paarplaatsen en het vaststellen van vliegrou-tes en foerageergebied.

Hierbij moet worden opgemerkt dat het onderzoeksgebied meestal groter is dan het weergegeven plangebied. Dit wordt gedaan omdat, ook al vinden de werkzaamheden binnen de grenzen van het plangebied plaats, deze werkzaamheden ook verstoring kunnen opleveren voor vleermuizen die zich mogelijk net buiten het plangebied bevinden.

Tijdens het onderzoek is er gewerkt volgens de richtlijnen voor het inventariseren van vleermuizen, die zijn opgesteld door het Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur: 'Vleermuisprotocol 2010, 5 maart 2010'.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van een batdetector. Een batdetector is een apparaat dat de voor mensen onhoorbare ultrasone geluiden die vleermuizen gebruiken, omzet in hoorbaar geluid. Aan de hand van het ritme en de frequentie van het geluid (soms aangevuld met zichtwaarnemingen) kan een soort worden gedetermineerd. Tijdens het bezoek is gebruik gemaakt van de Petterson D240x en de Petterson D200 batdetectors. De D200 was daarbij grofweg afgesteld tussen de 20 en 25 kHz en de D240x tussen de 40 en 45 kHz. Op die manier moeten alle vleermuissoorten waarvan het voorkomen in Nederland bekend is te ontvangen zijn. Met de Petterson D240x kunnen opnamen worden gemaakt die later geanalyseerd kunnen worden met behulp van het programma Batsound. Vooral voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

Het weer is van invloed op de activiteiten van vleermuizen en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind (meer dan 3 Beaufort), langdurige regenval, dichte mist en temperaturen onder de 12 graden zijn belemmerende factoren. Tijdens deze weersomstandigheden is er niet gewerkt.

3 Resultaten

3.1 Literatuur

Het onderzochte plangebied bevindt zich in een omgeving waar volgens de meest recente verspreidingsgegevens de in de tabel 1 genoemde vleermuissoorten in theorie zouden kunnen worden waargenomen.

In de tabel staat per soort weergegeven hoe ze het landschap gebruiken, waar verblijfplaatsen aangetroffen kunnen worden en de status van voorkomen in Nederland. Daarnaast is met een rood kruisje per soort aangegeven welke potenties het onderzochte plangebied en de nabije omgeving voor de desbetreffende soort heeft.

Soort	Foerageergebied	Zomerverblijfplaats	Kraamverblijfplaats	Paarverblijfplaats	Winterverblijfplaats	Licht jachtgebied	Licht vliegroute	Verblijfplaats in bomen	Verblijfplaats in gebouwen	Status
Gewone dwergvleermuis	X	X	X	X	X					A
Ruige dwergvleermuis	X	-	-	X	X					VA
Rosse vleermuis	X	X	X	X	X					VA
Bosvleermuis	X	X	X	X	X					ZZ
Laatvlieger	X	X	X	?	X					A
Gewone grootoorvleermuis	X	X	X	X	X					VA
Grijze grootoorvleermuis	X	X	X	?	?					ZZ
Watervleermuis	-	X	X	-	-					A
Meervleermuis	-	X	X	-	-					Z
Franjestaart	?	X	X	?	-					Z
Ingekorven vleermuis	-	-	-	-	-					ZZ
Baardvleermuis	-	-	-	-	-					Z
Brandt's vleermuis	-	-	-	-	-					ZZ

Tabel 1: Schematische weergave van het landschapsgebruik door vleermuizen. A = algemeen, VA = vrij algemeen, Z = zeldzaam, ZZ = zeer zeldzaam.

3.2 Omschrijving veldbezoeken

Bezoek april

Het veldbezoek (avond/nacht eind april) was met name gericht op het vaststellen van baltsende (territorium houdende) mannetjes en foerageergebied, maar eveneens is er gelet op vliegroutes en inzwermende vleermuizen. Er zijn die avond geen vleermuizen aangetroffen.

Bezoeken juni

Het avondbezoek in juni is gericht geweest op het vaststellen van foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen in en nabij het plangebied. Tijdens dit veldbezoek zijn gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis foeragerend en trek-kend waargenomen.

Het ochtendbezoek in juni is vooral gericht geweest op het vaststellen van inzwermende vleermuizen en het vaststellen van vliegroutes. In en nabij het plangebied zijn die ochtend een tiental gewone dwergvleermuizen aangetroffen. Zwermgedrag is in het plangebied niet waargenomen.

Bezoeken juli

Het avondbezoek in juli is vooral gericht geweest op het vaststellen van vliegroutes, foerageergebied en activiteiten bij mogelijke verblijfplaatsen. Verspreid door het gebied zijn er die avond foeragerende en trekkende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Daarnaast ook foeragerende laatvliegers en een gewone grootoorvleermuis.

Het ochtendbezoek in juli is gericht geweest op het vaststellen van vliegroutes, foerageergebied en activiteiten die duiden op een verblijfplaats. Er zijn die ochtend foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Zwermgedrag is tijdens dit veldbezoek niet waargenomen.

Bezoek augustus

Het avond/nachtbezoek in augustus is vooral gericht geweest op het vaststellen van vliegroutes, foerageergebied en activiteiten bij mogelijke verblijfplaatsen. Er zijn tijdens het veldbezoek een tiental jagende en trekkende gewone dwergvleermuizen, twee laatvliegers en een gewone grootoorvleermuis waargenomen. Baltsende mannetjes zijn niet gehoord.

Bezoek september

Het veldbezoek (avond/nacht) in september was gericht op het vaststellen van vliegroutes, foerageergebied, inzwermende vleermuizen en baltsende (territorium houdende) mannetjes. Tijdens dit bezoek zijn foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen en drie baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis.

3.3 Resultaten veldbezoeken

3.3.1 Waarnemingen

In totaal zijn er in het plangebied en directe omgeving de volgende drie soorten vleermuizen aangetroffen (zie bijlage voor een algemene beschrijving van deze soorten):

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*);
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*);
- Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*).

De waarnemingslocaties in het gebied gedurende 7 bezoeken zijn met stippen in figuur 3 aangegeven.

Figuur 3: Waargenomen vleermuizen. Blauwe stip is gewone dwergvleermuis, rode stip is laatvlieger, gele stip is de gewone grootoorvleermuis. Stippen geven waarnemingslocaties weer over 7 bezoeken en zijn geen totale aantallen.

De overige in de tabel genoemde soorten zijn niet in het plangebied of de directe omgeving daarvan waargenomen. Het betreft de ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, bosvleermuis, grijze grootoorvleermuis, watervleermuis, meervleermuis, franjestaart, ingekorven vleermuis, baardvleermuis en de Brandt's vleermuis.

Verblijfplaatsen/zwermgedrag

Verblijfplaatsen en zwermgedrag zijn niet in het onderzochte gebied gevonden of waargenomen. Ook zijn geen sporen aangetroffen die duiden op verblijfplaatsen van vleermuizen.

Foerageergebied

Gewone dwergvleermuizen foerageren in het gehele plangebied. Ten opzichte van de omgeving wordt er relatief veel gefoerageerd in en bij het bosje in het oostelijk deel van het plangebied, aangegeven met groene stippen in onderstaande figuur 4, door gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis.

Figuur 4: Locatie waar ten opzichte van de rest van het plangebied relatief veel gefoerageerd wordt.

Vliegroute

Binnen de grenzen van het plangebied zijn geen duidelijke vliegroutes gevonden. Wel trekken veel gewone dwergvleermuizen, buiten het plangebied, door de Vincent van Goghlaan in westelijke richting. Op die plek kan wel van een vliegroute gesproken worden.

Paarterritoria

In het voorjaar zijn er geen baltsende vleermuizen waargenomen. In september zijn er drie baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis gehoord. De waarnemingspunten zijn met gele stippen in figuur 5 aangegeven.

Figuur 5: Waarnemingslocaties roepende mannetjes gewone dwergvleermuis.

4 Conclusies

4.1 Conclusies onderzoek

Er zijn op de planlocatie drie soorten vleermuizen waargenomen:

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*);
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*);
- Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*).

Verblijfplaatsen en sporen die daar op duiden zijn er binnen de plangrenzen niet gevonden en ook is er geen zwermgedrag waargenomen.

Binnen de grenzen van het plangebied zijn met name gewone dwergvleermuizen te vinden, vooral boven de donkerste plekken in het gebied. Echte vliegroutes binnen het plangebied zijn niet aangetoond. Wel is langs de Vincent van Goghlaan een vliegroute waargenomen.

In het bosje, dat binnen het plangebied in de zuidoosthoek is gelegen, wordt ten opzichte van de omgeving relatief veel gefoerageerd en kan als foerageergebied worden aangemerkt.

4.2 Toetsing Flora- en faunawet

In het plangebied is een foerageergebied aangetroffen van vleermuizen. Foerageergebied is alleen beschermd als het van essentieel belang is voor een verblijfplaats (functioneel leefgebied). Dit is het geval als bij het verdwijnen van het foerageergebied de verblijfplaats ook zou verdwijnen. Vaste verblijfplaatsen en functioneel leefgebied zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Een verstoring van deze verblijfplaatsen betekent een overtreding van de Flora- en faunawet. Voor vleermuizen is een ontheffing voor onderhoudig project niet mogelijk. Voor deze soorten moeten effecten dus vooraf worden voorkomen. Dit kan door een mitigatieplan op te stellen en uit te voeren. Een globale inhoud van een dergelijk mitigatieplan wordt in de navolgende paragraaf nader toegelicht.

Als een vaste verblijfplaats of functioneel leefgebied van vleermuizen wordt aangetast of verstoord door de ingreep, wordt geadviseerd een mitigatieplan op te stellen en deze ter goedkeuring voor te leggen aan Dienst Regelingen van het Ministerie van EL&I om er zeker van te zijn dat de juiste procedures worden gevolgd. Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'positieve afwijzing' afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

Twee van de plaatsen waar baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis zijn waargenomen liggen buiten het plangebied. De derde waarnemingslocatie ligt op de plangrens van het gebied nabij het bosje in de zuidoosthoek.

Deze baltsende mannetjes hebben in de nabijheid van de waarnemingslocaties een territorium en paarverblijfplaats. Paarverblijfplaatsen behoren tot de vaste rust- en verblijfplaatsen en zijn volgens de Flora- en faunawet beschermd. De paarverblijfplaats ligt niet noodzakelijkerwijs op de plek waar het baltsende mannetje is waargenomen. Mannetjes van de gewone dwergvleermuis vliegen rond tijdens het baltsen en de exacte locatie van de paarverblijfplaats is moeilijk te lokaliseren. Gezien de waarnemingen, worden geen verblijfplaatsen verwacht binnen het plangebied. Maatregelen of een procedure is niet nodig.

4.3 Mitigerende maatregelen

De kern Waalre heeft een bosrijke omgeving. Ook de bebouwde kom heeft vele groenelementen. Wat exact de waarde is van het bosje voor vleermuizen in de directe omgeving van het plangebied is niet geheel zeker. Binnen de kom van Waalre is het bosje in de zuidoosthoek van het plangebied te zien als een mogelijk belangrijke foerageerplek voor vleermuizen. Het valt niet uit te sluiten dat met het aantasten of verdwijnen van het bosje een mogelijk in de nabijheid aanwezige verblijfplaats wordt aangetaast. Aangeraden wordt de foerageerkwaliteit en -kwantiteit van het bosje te behouden, om er zeker van te zijn dat er geen negatieve effecten optreden.

Mogelijk verlies van foerageergebied door verlies van delen van het bos, kunnen worden gemitigeerd door het nemen van maatregelen in het plangebied. In het huidige plan is reeds voorzien in de aanleg van groen. Gedacht kan worden aan het aanvullen van het groen in het plan en de realisatie van een groen lint, dat kan dienen als een jachtroute voor vleermuizen. Om zowel de foerageerkwaliteit als -kwantiteit te behouden, wordt aanbevolen onderstaande punten in acht te nemen:

- Om een groen lint te vormen voor vleermuizen, wordt aangeraden om de boomkronen maximaal 20 meter van elkaar te zetten. Zo kunnen jagende vleermuizen het groene lint eenvoudig volgen.
- Door boomsoorten te gebruiken die relatief veel prooidieren aantrekken (insecten), kan worden gezorgd dat de kwaliteit en kwantiteit aan jachtgebied niet achteruit gaat door de ontwikkeling. Een voorbeeld van een boomsoort die veel insecten aantrekt, is de Linde.
- In de huidige situatie is er geen sprake van een vliegroute in het plangebied. Door zorg te dragen dat het groene lint aansluit op bestaande lijnvormige groenelementen in de omgeving, kan worden gezorgd voor een verbetering van de bereikbaarheid van alternatieve foerageergebieden.
- De meeste vleermuissoorten zijn gevoelig voor lichtverstoring. Verlichting kan jacht- of vliegroutes van vleermuizen verstoren. Aanbevolen wordt verlichting langs het groene lint zoveel mogelijk te mijden of verlichting te voorkomen door aangepaste lichtarmatuur. Bepaalde lichtarmatuur kan zelfs zorgen voor een concentratie van prooidieren, zonder vleermuizen te verstoren (bepaald wit licht met naar beneden gerichte verlichting).

Indien bovenstaande adviezen worden betrokken in de planvorming, kan worden gezorgd voor de mitigatie van het verlies van delen van het huidige foerageergebied.

Aanbevolen wordt de bovenstaande adviezen uit te werken in een concreet mitigatieplan door een deskundige¹ en deze voor te leggen aan het Ministerie van EL&I.

4.4 Aanbevelingen

Hieronder worden enkele aanbevelingen gedaan waarbij het aan de initiatiefnemer is om deze al dan niet op te volgen. De aanbevelingen voor vleermuizen zijn geheel op vrijwillige basis en hebben geen gevolgen indien ze niet worden opgevolgd.

Alhoewel er geen verblijfplaatsen zijn aangetroffen maken vleermuizen wel gebruik van de omgeving in en nabij het plangebied. Om te voorkomen dat vleermuizen tijdens de werkzaamheden worden verstoord, wordt aangeraden om het aanbrengen van verlichting zoveel mogelijk te beperken (ook tijdens de bouw). Nagenoeg alle vleermuissoorten zijn namelijk gevoelig voor lichtverstoring.

Indien gewenst zou tevens in het toekomstige ontwerp rekening gehouden kunnen worden met vleermuizen door verlichting te gebruiken die minder verstorend is voor vleermuizen. Lage armaturen met wit licht die naar beneden uitstralen vormen geen belemmering voor vleermuizen en zouden gebruikt kunnen worden.

Een deel van het plangebied wordt door vleermuizen gebruikt als foerageergebied. De Vincent van Goghlaan wordt gebruikt als vliegroute. Beide zijn alleen beschermd als het verdwijnen ervan ook het verdwijnen van de verblijfplaats tot gevolg heeft. Alhoewel de vliegroutes behouden blijven is het van belang de verlichting in het gebied te beperken. Teveel verlichting langs de vliegroute kan leiden tot verminderd gebruik of zelfs het verhinderen van het gebruik van de vliegroute. Daardoor kan vervolgens ook het foerageergebied niet bereikt worden en dat heeft dan mogelijk het verdwijnen van verblijfplaatsen tot gevolg. Eveneens is het van belang de verlichting in de nabijheid van het foerageergebied te beperken.

Het is dus noodzakelijk in het toekomstige ontwerp rekening te houden met vleermuizen door verlichting te beperken of door verlichting te gebruiken die minder verstorend is voor vleermuizen. Lage armaturen met wit licht die naar beneden uitstralen zijn minder belemmerend voor vleermuizen en zouden gebruikt kunnen worden.

Daarnaast willen wij erop attenderen dat er speciaal voor renovatie of nieuwbouw onderhoudsvrije vleermuizenkokers in de handel zijn die ingemetseld kunnen worden en zogenaamde vleermuiskwartieren die eenvoudig te bevestigen zijn aan muren. Ook zijn er voor gierzwaluwen nestkasten verkrijgbaar die kunnen worden ingepast in de nieuwbouw. Deze positieve maatregelen zijn veelal eenvoudig en met geringe meerkosten in nieuwbouw in te passen.

¹ Onder een deskundige wordt verstaan iemand die voor de relevante situatie en soorten aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. Dat kan zijn een ecooloog van een ecologisch adviesbureau, iemand die aantoonbaar actief is op het gebied van soortenmonitoring of iemand die aantoonbaar actief is op het gebied van soortbescherming en aangesloten/werkzaam bij de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (bijvoorbeeld RAVON, VZZ, Vogelbescherming, FLORON, SOVON, etc.).

5 Bronnen

Limpens, H., Twisk, P., Veenbaas, G., 2004. Met vleermuizen overweg. Uitgave Dienst Weg- en Waterbouw, Delft, en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.

Limpens, H., Regeling, J., Koelman, R., 2009. Vleermuizen en planologie.

Twisk, P., i.s.m. de Zoogdierverseniging, 2008. Handleiding Netwerk Noord-Brabant Vleermuizen en Steenmarters in Gebouwen.

Twisk, P., Limpens, H., 2006. Een thuis voor de vleermuis. Beschermingsplan voor de vleermuizen in Noord-Brabant. Uitgave Provincie Noord-Brabant.

Bijlage I

Soortbeschrijvingen

Soortbeschrijvingen aangetroffen vleermuissoorten

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) is een zeer kleine, roestbruine tot donkerbruine vleermuis met donkerbruine of zwarte oren, een romplengte van niet meer dan vijf cm en een gewicht van 3,5 tot 8 gram. De naar verhouding lange, smalle vleugels (spanwijdte 18 tot 24 cm) maken dat ze in de vlucht groter lijken dan ze zijn.

De gewone dwergvleermuis is een algemeen voorkomende soort die hoofdzakelijk verblijft in gebouwen (spouwmuren, dakbetimmering, onder daken, enz.). Het dier jaagt in de beschutting van opgaande vegetatie, binnen de bebouwing in tuinen en bij straatlantaarns, boven water, in bossen en langs bosranden, in en langs lanen, bomenrijen, singels, houtwallen en holle wegen. Gewone dwergvleermuizen gebruiken de verblijfplaatsen binnen het netwerk van een kraamkolonie plaatstrouw, maar verhuizen daarbinnen vaak. Mannetjes bezetten in de bebouwde omgeving een territorium. Hier wordt vooral tussen eind augustus en begin oktober fanatiek gebaltst. Ergens binnen dit territorium wordt een paarplaats gezocht. De precieze locatie is moeilijk vast te stellen; het gaat dan om spleten en gaten in gebouwen, plekken die in de winter door kleine groepen ook als winterverblijf worden gebruikt. Overwinterende dieren verblijven vooral in gebouwen, in spouwmuren, achter daklijsten en onder dakpannen, maar ook in spleten in muren van forten. Daarnaast gebruiken ze onderaardse kalkgroeven als winterslaapplaats. Ze kiezen meestal vorstvrije, wat warmere en droge plaatsen.

Laatvlieger

De laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) is een grote vleermuis met een lichaamslengte tot ongeveer acht cm, vrij brede vleugels met een spanwijdte tot 38 cm en een gewicht tot 34 gram. De oren zijn kort en driehoekig, gezicht en neus zijn donker tot zwart. Het dier oogt donker. De vacht is donkerbruin aan de basis tot roodbruin aan de haarpunten. De onderzijde is iets lichter en bruin tot geelbruin. In de vlucht zijn de brede vleugels en de stompe, gebogen staartvleghuid met een of twee uitstekende staartwervels opvallende kenmerken.

De laatvlieger is een gebouwbewonende soort die overal in Nederland wordt aangetroffen, vooral in relatief open gebied. Het is een typische soort van het agrarische landschap en de rand van bebouwingskernen. In de buurt van de bebouwde kom wordt de laatvlieger vaak gezien jagend op insecten in het licht van straatlantaarns. Doorgaans vliegt de laatvlieger in de beschutting van bosranden, heggen en lanen op een hoogte tussen vijf en twintig meter boven (vochtige) graslanden, weilanden, langs kanalen en vaarten en in tuinen en parken met vijvers. Bij windstil weer kunnen laatvliegers ook boven open water jagen. Verblijfplaatsen van de (kraam)groepen zijn vooral bekend in en op gebouwen: in spouwmuren, achter betimmeringen en daklijsten, onder pannen, op zolders. In de paartijd (september/oktober) worden regelmatig kleine groepjes aangetroffen op locaties waar ze in de zomer niet zaten. Ze bewonen een netwerk van ver-

schillende huizen tot op hooguit enkele honderden meters uit elkaar. Ze verhuizen soms wel binnen het netwerk, maar zijn in principe erg plaatstrouw. Soms wordt een en hetzelfde huis jaar na jaar als zomer- en winterverblijf gebruikt. De jachtgebieden liggen doorgaans in een straal van één tot vijf kilometer rondom de kolonie.

Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar bij gunstige weersomstandigheden worden grotere afstanden door open gebied gevlogen.

Gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) heeft kenmerkende grote drie tot vier cm lange oren. Het is een middelgrote vleermuis, met een lengte tot 5,5 cm, een gewicht van 4,5 tot 12 gram en zeer brede, relatief lange vleugels met een spanwijdte van 24 tot 28,5 cm. De rugvacht is geelbruin tot bruin en de buikvacht is grijs- tot geelwit. Buik en rug hebben een donkerbruine ondervacht. De kleur van de snuit is variabel, van roze tot bruin getint.

Gewone grootoorvleermuizen jagen in langzame cirkels en een langzame, wendbare vlucht dicht op en door de vegetatie, waarbij insecten van bladeren of uit de lucht worden gegrepen. Zij vliegen rond door beschutte plekken in bossen en kleinschalig parkachtig landschap, boven bospaden, lanen en open plekken, langs bosranden en laag boven (bloeiende) kruidenbegroeiing of langs de kroon van (bloeiende) bomen. Als wendbare vliegers jagen ze ook veel in gebouwen.

Ze gedragen zich opportunistisch in hun keuze van verblijfplaatsen. Ze worden zowel op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren en onder dakpannen, als in holten en spleten in bomen en in vleermuiskasten gevonden. Ze vormen meestal groepen van 5 tot 25, bij uitzondering tot 80 dieren. De (kraam)groep leeft in een netwerk van een groot aantal bij elkaar gelegen verblijfplaatsen. De dieren verhuizen vaak. Ze jagen in de directe omgeving van de verblijfplaats tot op circa drie kilometer afstand. Ze volgen lijnvormige structuren als vliegroute, maar in bos of heel kleinschalig landschap vliegen ze gewoon overal doorheen. De paartijd loopt van de herfst tot en met het voorjaar. In de herfst en het voorjaar worden grootoormannetjes waargenomen die vanaf boomstammen, maar ook bijvoorbeeld vanaf daklijsten, luid roepend baltsen. Als winterverblijf worden grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders gebruikt. Overwinterende gewone grootoorvleermuizen zijn echter ook op zolders en kerktorens, en een enkele keer in boomholten gevonden. Gewone grootoorvleermuizen gelden als standvleermuizen die meestal in de onmiddellijke nabijheid van hun zomerverblijfplaatsen overwinteren. De maximale afstand waarover verplaatsingen van geringde dieren zijn geregistreerd is ongeveer 90 km.

Bijlage II

Toetsingskader Flora- en faunawet

Toetsingskader Flora- en faunawet

Inleiding

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen (artikel 2). Deze zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Verbodsbepalingen

In de Flora- en faunawet staan een aantal verbodsbepalingen om beschermde soorten specifiek te beschermen. Deze verbodsbepalingen zijn opgenomen in artikel 8 tot en met 18, waarbij artikel 8 tot en met 12 direct betrekking hebben op de bescherming van (standplaatsen van) planten en (leefgebieden van) diersoorten. Hieronder zijn beknopt de verbodsbepalingen op een rij gezet:

- Artikel 8) het is verboden beschermde planten te plukken, te snijden, te vernielen of op een andere manier te verwijderen;
- Artikel 9) het is verboden om beschermde dieren te verwonden, doden of te vangen;
- Artikel 10) het is verboden om beschermde dieren opzettelijk te verontrusten;
- Artikel 11) het is verboden om nesten, voortplantings- of andere vaste verblijfplaatsen van dieren te verstoren of aan te tasten;
- Artikel 12) het is verboden om eieren van beschermde dieren te rapen, beschadigen of te vernielen.

Vrijstelling of ontheffing verbodsbepalingen

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen

in het onderzoeksgebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Algemene vrijstelling

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) en is derhalve geen ontheffing nodig. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet wel de zorgplicht nakomen.

Vrijstelling onder gedragscode

Voor tabel 2-soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. De goedgekeurde gedragscodes staan vermeld op de website van het Ministerie van EL&I (www.drloket.nl). Voor de meeste activiteiten zijn er inmiddels gedragscodes goedgekeurd. De kans is groot dat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd onder één van de vele goedgekeurde gedragscodes. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Ontheffing tabel 2 en 3

Als er niet kan worden gewerkt onder een geldige gedragscode, is voor tabel 2-soorten alsnog een ontheffing nodig om toestemming te hebben voor het overtreden van de verbodsbepalingen in de wet. Ook voor tabel 3-soorten geldt een ontheffingsplicht. Ingrepen waarbij de verbodsbepalingen worden overtreden moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan Dienst Regelingen door middel van een ontheffingsaanvraag, vergezeld van een overzicht van mitigerende of compenserende maatregelen om effecten tegen te gaan.

Wanneer mitigerende maatregelen voldoende worden geacht om effect voorafgaand aan de ingreep te voorkomen, krijg u bericht terug in de vorm van een 'positieve afwijzing' van uw ontheffingsaanvraag. Dit betekent dat u uw werkzaamheden mag uitvoeren, mits zij precies volgens het mitigatieplan worden uitgevoerd. Op deze manier worden overtredingen van de Flora- en faunawet voorkomen. Als de mitigerende of compenserende maatregelen (tijdelijke) effecten niet kunnen voorkomen en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt, dan wordt een ontheffing verleend.

Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Habitatrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van bijlage IV-soorten met als wettelijk belang

ruimtelijke ingrepen. Een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen is alleen mogelijk onder de volgende wettelijk belangen:

- Bescherming van flora en fauna;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid;
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor de meeste ruimtelijke projecten betekend dit dat een ontheffing voor Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten alleen kan worden aangevraagd onder dwingende redenen van groot openbaar belang. Dit belang moet worden onderbouwd om het groot openbaar belang aan te tonen. Een groot openbaar belang is een belang op regionale of nationale schaal. Vaak is de verwijzing naar een regionale structuurvisie voldoende.

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in tabel 1 tot en met 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten), nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten) en nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten).

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Vogelrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van vogels met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen of dwingende redenen van groot openbaar belang. Om ruimtelijke ontwikkelingen toch uit te kunnen voeren, moeten mitigerende maatregelen worden genomen om effecten vooraf te voorkomen. Om zeker te zijn van de juiste maatregelen is het aan te bevelen om de maatregelen voor te leggen aan het Ministerie van EL&I door het indienen van een ontheffingsaanvraag. Hoewel een ontheffing voor vogels in de meeste gevallen niet kan worden afgegeven, geeft de Minister in haar besluit aan of de maatregelen voldoende zijn (positieve afwijzing).

Procedure ontheffingsaanvraag

Tabel 2-soorten

Voor soorten van tabel 2 geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt en geen ontheffing nodig is. Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Tabel 3-soorten

Indien beschermde soorten van tabel 3 zijn aangetroffen in het plangebied, dan is mogelijk een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Net als voor tabel 2-soorten geldt dat als

u maatregelen kunt nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), u geen ontheffing van de Flora- en faunawet hoeft aan te vragen. U kunt uw mitigatieplan voorleggen bij Dienst Regelingen voor goedkeuring.

Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn (die ook onder de tabel 3-soorten van de Flora- en faunawet vallen) is het niet langer mogelijk ontheffing aan te vragen op grond van ruimtelijke ontwikkelingen (zie 2.4.4). Dat zelfde geldt voor vogelsoorten (zie 2.4.5).

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen.

Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) (bij een aanvraag onder de Omgevingsvergunning) of een 'positieve afwijzing' (bij een regulier ingediende aanvraag) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bij Dienst Regelingen bedraagt doorgaans 6 weken tot 4 maanden.

Wabo

Vanaf 1 oktober 2010 is voor ruimtelijke ontwikkelingen de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden. Dit houdt in dat de benodigde vergunningen en ontheffingen, dus ook die ten aanzien van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet, in de meeste gevallen via een omgevingsvergunning gaan lopen. De aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt ingediend bij de betreffende gemeente en vervolgens door de gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voormalig Ministerie van LNV). Het Ministerie van EL&I geeft bij goedkeuring een vvgb (verklaring van geen bedenkingen) af. Deze vvgb vervangt de huidige ontheffing Flora- en faunawet.

De grootste veranderingen in het nieuwe systeem zijn dat:

- het Ministerie van EL&I geen direct contact meer met de aanvrager heeft;
- de gemeente verantwoordelijk is voor toezicht en handhaving van de vvgb in de omgevingsvergunning.

Het doel van deze herstructurering is het versnellen en vergemakkelijken van de procedure.